

Received / Makale Geliş Tarihi 19.11.2023
Published / Yayınlanma Tarihi 31.12.2023
Volume / Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(102), 3608-3621

Research Article /Araştırma Makalesi
10.5281/zenodo.10452532

Prof. Dr. Harun Yakışık

<https://orcid.org/0000-0001-9542-1614>
Çankırı Karatekin Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çankırı / TÜRKİYE
ROR Id: <https://ror.org/011y7xt38>

Orkhan Mustafazade

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı / TÜRKİYE

Sürdürülebilir Kalkınma Bilinci Üzerine Bir Araştırma¹ **A Survey on Sustainable Development Consciousness**

ÖZET

“2030 Gündemi” olarak formüle edilen sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA), hemen hemen tüm ülkelerin ajandalarının birinci gündem maddelerindedir. Sürdürülebilir kalkınmanın sürdürülebilir olması için sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirliğin bir bütünlük ve denge içerisinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında sürdürülebilir kalkınma farkındalığını ölçen çalışmaların alt boyutlarla ilgili farkındalığı bütüncül ölçme yerine parçalı değerlendirildiği görülmektedir. Diğer taraftan bu çalışmalar bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilinçlerini bilgi, tutum ve davranış düzeyleriyle ilişkilendirmediği tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın motivasyonunu literatürdeki eksikliği gidermek oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda çalışma, bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilinci ile bilgi, tutum ve davranış düzeylerini ilişkilendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan ölçek, Gericke vd. (2019) tarafından geliştirilen ölçektir. Veriler, kolayda örneklem metodu kullanılarak, sosyal medya üzerinden “Google Forms” vasıtasıyla çevrimiçi olarak toplanmış ve analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre, sürdürülebilir kalkınma bilincinin cinsiyet, yaş, meslek, gelir düzeyi ve sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duymadığına göre farklılaşırken, eğitim durumu, kişni büyüdüğü yere göre, medeni durumu ve kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilir Kalkınma, Çevresel Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Kalkınma Bilinci.

ABSTRACT

Sustainable development goals (SDGs), formulated as the “2030 Agenda”, are one of the first agenda items of almost all countries. For sustainable development to be sustainable, economic, social, and environmental sustainability, which are the sub-dimensions of sustainable development, must be realized with integrity and balance. When we look at the studies in the literature, studies measuring sustainable development awareness are evaluated in parts rather than measuring awareness about sub-dimensions holistically. On the other hand, these studies have determined that individuals do not associate their sustainable development awareness with their knowledge, attitude, and behavior levels. Therefore, the motivation of this study is to fill this gap in the literature.

For this purpose, the study aims to relate individuals' sustainable development awareness to their knowledge, attitude, and behavior levels. The scale used in the study was developed by Gericke et al. (2019). The data was collected and analyzed online via “Google Forms” on social media, using the convenience sampling method. According to the results of the analysis, it has been observed that while sustainable development awareness varies according to gender, age, profession, income level and whether the person has heard of the concept of sustainable development before, it does not differ according to educational status, where the person grew up, marital status and the school status the person is currently studying.

Keywords: Sustainable Development, Environmental Sustainability, Sustainable Development Awareness.

1. GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma (SK) kavramı genel olarak sürdürülebilirliğin çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları arasında bir dengeyi ifade ederken, sürdürülebilir kalkınma amaçları ise birleşmiş milletlerin (BM) 2015 sürdürülebilir kalkınma zirvesinde belirlediği 17 amaç ve 169 alt hedefleri içermektedir. SK dünya gündemine ilk defa literatürde kavramsallaştığı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun (DÇKK) 1987 yılında Brundtland Raporuyla girmiştir (ÜN, 2016). Sürdürülebilir kalkınma kavramının yıllar içerisinde kazandığı popüleriteye rağmen, birçok insanın kavramın içerdiği anlam, amaç ve hedeflere

¹ Bu çalışma Türkiye Ekonomi Kurumu'nun Kasım 16-18, 2023 tarihlerinde düzenlediği 30. Ekonomi Konferansında özet bildiri olarak sunulmuştur.

ulaşmak için sorumluluklar ve uygulamadaki pratikler hakkında bilinç düzeylerinin belirlenmesi yeterli düzeyde olmadığından güncelliğini korumaktadır.

Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınmanın ilk defa literatürde kavramsallaştığı DÇKK'nun 1987 yılında Brundtland Raporu öncesi ve sonrası çevresel bozulmaları dünya gündemine taşıyan çok sayıda aktivitenin gerçekleştiği de görülmektedir. Rachel Carson'ın 1962 "Sessiz Bahar" kitabı, Paul Ehrlich'in 1968 "Nüfus Bombası" kitabı, İtalyan sanayici Aurelio Peccei ve İskoç bilim insanı Alexander King tarafından 1968 Roma kulübünün kuruluşu, Donella H. Meadows 1972 "Büyümenin Sınırları" kitabı, Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP)'in de kurulduğu Stockholm Konferansı ve 1973 E.F.Schumacher'in "Küçük Güzeldir" kitabı öne çıkan örneklerdendir (Rojas-Fernández vd. 2017; Bruvoll ve Medin, 2003: 27; Paul, 2008). Dahası, Brundtland raporu ve 1992 Rio zirvesi sonrası, sürdürülebilir kalkınmayı doğrudan ya da dolaylı olarak vurgulayan çok sayıda uluslararası anlaşma gerçekleştiği halde uygulamada karşılaşılan bir dizi sorun belirsizliğini korumaktadır. Bu anlaşmalardan özellikle 1992 Rio zirvesinde imzaya açılan ve 1994 yılında yürürlüğe giren, Türkiye'nin de 2004 yılında 189.taraf olarak katıldığı Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS), 1997 yılında düzenlenip 2005 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye'nin de 2009 yılında taraf olduğu Kyoto protokolü, 2000 yılında BM Binyıl kalkınma Hedefleri (BKH), 2015 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA), 2015'te kabul ve 2016'da onaylanan, Türkiye'nin finans ve teknoloji desteği şartıyla 2015 yılında kabul ettiği Paris anlaşması, 2016 yılında onayladığı, 1976-1996-2016 yıllarında BM İnsan Yerleşimleri Programının yaşanabilir çevre için sürdürülebilir konut ve kentlerin ele alındığı BM-Habitat konferanslar dizisini sayabiliriz (UN, 2022; BM SKA Raporu; Duru, 2007, s. 280; Aydın ve Çamur, 2017, s. 31; Görmez, 2010, s.89).

Sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları olan ekonomi, sosyal ve çevre konularını içeren çok sayıda anlaşmanın yapıldığı bilinmektedir. Bu anlaşmalarda ülkelerin sürdürülebilir kalkınmayla ilgili yerine getirmek üzere altına imza attığı taahhütlere bakıldığında sürdürülebilir ekosistemin geleceği hakkında olumsuz kaygılara yer olmadığı düşüncesine kapılmamak elde değildir. Ancak taahhütlerin uygulama süreçlerinde verilen taahhütlerin yerine getirilmediği ve hedeflerden sapmaların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ister bireysel isterse toplumsal olsun, bireyin sürdürülebilirlikle ilgili bilgi, tutum ve davranışlarında kalkınma politikalarına verdiği yanıtların ortaya konulması önem arz etmektedir.

Sürdürülebilirliğe ilişkin yapılan çalışmalar daha çok sürdürülebilir kalkınma farkındalığını ya da sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevresel farkındalığı parçalı olarak ölçen çalışmalar olarak yoğunlaşmaktadır. Yapılan bir çalışmada katılımcıların sürdürülebilir kalkınma farkındalık düzeyleri ölçülmüştür (Demirtaş, 2015). Diğer bir çalışmada ise tüketicilerin satın alma davranışında çevre bilincinin etkileri incelenmiştir (Aracıoğlu ve Tatlıdil, 2009). Bir diğer çalışmada ise DKAP öğretim programı ekseninde çevre bilinci incelenmiştir (Çorbacı, 2023). Ancak bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilinç düzeylerinin bilgi, tutum ve davranış bağlamında belirlenerek uygulanacak politikaların başarı şansını artıracakı söylenebilir. Çünkü sürdürülebilirliğin tüm alt boyutları birbirleriyle ilişkili ve dengelidir (Nilsson vd. 2016). Diğer taraftan, yukarıda bazı çalışma örneklerinde de görüldüğü gibi sürdürülebilir kalkınma bilinci, alt boyutlarını da içeren bütüncül bir yaklaşım içermesi gereği ortaya çıkmaktadır. Literatürde bu alandaki boşluğu doldurmayı amaçlayan çalışma, bu yönüyle de diğer çalışmalardan farklılaşmakta ve çalışmanın özgün değerini öne çıkmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma bilincini değerlendiren bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk olarak kavramsal çerçeve sunulacaktır. Sonrasında çalışmanın metodolojisine ilişkin bilgiler verilecektir. Devamında çalışmanın bulguları değerlendirilecektir. Son olarak da sonuç bölümünde literatür tartışmaları, kısıtlar ve gelecek çalışmalara yönelik öneriler ele alınacaktır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın temel kavramları açıklanacaktır. Çalışmada kullanılan bu kavramlar; sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve bilinçtir.

2.1. Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik kavramının geçmişinin, milattan önceki uygarlıklara kadar uzandığı belirtilmektedir. O dönemlerde çevresel sorunların ormansızlaşma, tuzlanma ve toprak verimliliğinin kaybı şeklinde ortaya çıkmaya başladığı ifade edilmiştir. Yine bu dönem düşünürlerinden Platon (MÖ 5. yüzyıl), çiftçilik, ağaç kesme ve madencilik gibi insan faaliyetlerinin çevresel bozulmalara yol açabileceğine dikkatleri çekmiştir (Strabo,1949:353; Pisani, 2006; Columella, 1948:3). Hatta Varro, MS 1. Yüzyılda, çevresel bozulmalara karşı bireysel davranış bilinç düzeylerinin artırılması gerektiğini belirtmiştir (Cato ve Varro, 1954). Ayrıca 18. yüzyılda William Petty, nüfus artışı ile kaynak tüketimi arasındaki dengesizliklerin hızlandığını

açıklamıştır. Diğer taraftan ilk defa “Nüfus İlkesi ve Toplumun Gelecekteki Gelişmesini Etkileyen Deneme” çalışmasıyla, nüfus artışı ve gıda üretimi arasında dengenin sürdürülemezliğine kapsamlı bir şekilde işaret eden Thomas Robert Malthus olmuştur (Van Zon, 2002:87–92).

Literatürde sürdürülebilirlikle ilgili yapılan tanımlara baktığımızda, sürdürülebilirliği Swaney (1987); güçlü bir ekonomik yapı oluştururken, doğal kaynakların dengesini bozmadan ve yok etmeden gerçekleştirilen uygulamalar, Shrivastava (1995), etkin bir kirlilik ve atık yönetimi, Costanza ve Patten (1995); hayatta kalan ve sürdürülebilir olan sistemler, Sikdar (2003); ekonomik kalkınma, çevre yönetimi ve sosyal eşitlik arasında etkin bir denge kurma olarak tanımlamaktadır. Günümüzde kullandığımız anlamıyla sürdürülebilirlik kavramı ilk defa 1972 yılında gerçekleştirilen Stockholm Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı'nda kullanılmıştır.

2.2. Sürdürülebilir Kalkınma

Sürdürülebilir kalkınmanın üç boyutunu da içeren ilk çalışma, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun Brundtland raporu "Ortak Geleceğimiz" ile sistematize edilmiştir, Brundtland raporu sürdürülebilir kalkınmayı; “Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğinden ödün vermeden mevcut neslin ihtiyaçlarını karşılayan bir gelişme” şeklinde tanımlamıştır (WCED, 1987, s. 41). Daha sonra sürdürülebilir kalkınma tanımı “Ekosistemin taşıma kapasiteleriyle insanların yaşam kalitesi arasında denge kurmak” şeklinde genişletilmiştir (UNEP, 2015, s. 10). Birleşmiş Milletler'in 1992 yılında Rio Yeryüzü Zirvesi olarak gerçekleştirdiği ve “Gündem 21” başlıklı eylem planında açıkladığı, sürdürülebilir kalkınmanın çevresel, sosyal ve ekonomik boyutları tüm ulusal ve uluslararası düzeylerde kabul edilmiştir (Summers & Childs, 2007). Bu boyutlardan çevresel boyut; sera gazı emisyonlarının azaltılması, biyolojik çeşitliliğin korunmasını, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılması, ekosistemin taşıma kapasitesinin sürdürülebilirliğini, doğal çevrenin korunması ve çevre konusunda farkındalığın artırılması gibi konuları içermektedir (Atkinson vd., 2007). Sosyal sürdürülebilirlik ise kaynakların dağıtımında, sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimde, toplumsal cinsiyet eşitliğinde ve yeterli sosyal hizmetlerin sağlanmasında toplumun tüm kesimlerine eşitliği sağlayan sosyal uyum ve sistemleri kapsamaktadır (McKeown vd., 2002: 8; Atkinson vd., 2007). Dolayısıyla sosyal sürdürülebilirlik bu yönüyle insanların ve toplumların yaşam kalitesinin sürdürülebilirliğine odaklanır. Ekonomik sürdürülebilirlik ise ekonomik faaliyetleri ekonomik büyüme temelli sürdürürken, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik boyutlarını olumsuz etkilemeden uzun vadeli ekonomik büyümeyi içermektedir. Bununla birlikte ekonomik sürdürülebilirlik nesiller arası kaynakların etkin dağılımını gerçekleştirmeyi, şimdiki ve gelecek nesiller için en yüksek refah düzeyi sunan bir üretim sistemini kapsamaktadır (Markulev & Long, 2013; Anand & Sen, 2000).

2.3. Bilinç

Bilinç, psikoloji terminolojisinde çok farklı anlamlara gelmektedir. Cambridge sözlüğünde bilinç kavramı uyanık olma, düşünme, çevrede olup bitenleri bilme, etrafta olup bitenlerin farkında olma, düşünebilme, bir şeyi anlama ve gerçekleştirme durumu olarak ifade edilmektedir (Cambridge Dictionary, Consciousness). Dolayısıyla bilinç; bir bireyin sahip olduğu algı, farkındalık, duygu ve bilgi kaynağının merkezini oluşturmakta ve en yaygın kullanımıyla bilinç, öz-bilinç, farkındalık ve bilgi şeklinde temellendirilmektedir (Velmans, 2009).

Bu çalışmada da bilinç, bireyin sürdürülebilir kalkınma kavramı hakkında deneyimlerini, algılarını ve kavramı nasıl anlamlandırdığını ortaya çıkarmak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla çalışmada sürdürülebilirlik bilinci (SB), bireyin sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları olan ekonomik, sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik farkındalığını ifade etmektedir.

3. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK BİLİNCİ ANKETİNİN TASARIMI

Çalışmada kullanılan ölçek, bütüncül yaklaşımla bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilincini ölçmektedir. Bütüncül yaklaşım sürdürülebilir kalkınmada önemli kavramlardan biridir. Çünkü, sürdürülebilir kalkınma üç alt boyutu içermektedir. Bunlar ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ve çevresel sürdürülebilirliktir. Bu boyutlardan birinde yaşanacak aksamaların diğer boyutları da olumsuz etkilemektedir. Üç boyut hedefinin de dengeli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

Bu gruplar ekonomik sürdürülebilirlik (ES), sosyal sürdürülebilirlik (SS) ve çevresel sürdürülebilirlik (ÇS)'tir. Ekonomik sürdürülebilirlik terimi, SK'nın ekonomik konularını kapsayacak şekilde, çevresel sürdürülebilirlik terimi SK'nın çevresel konuları kapsayacak şekilde ve SK'nın toplumsal sorunları içeren

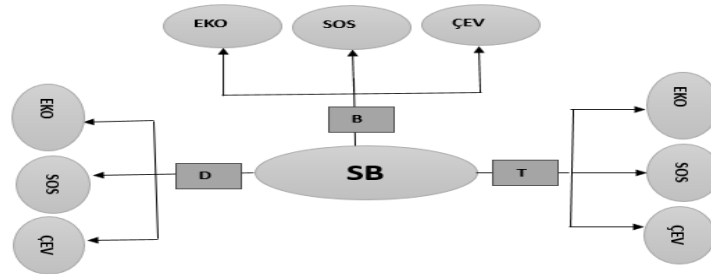
konuları ise sosyal sürdürülebilirlik boyutuna dahil edilmiştir (Atkinson, Dietz ve Neumayer, 2007). Ölçekte bulunan her boyut bireylerin bilgi, tutum ve davranış bilinç düzeylerini ölçen ifadelerden oluşmaktadır.

Ayrıca her boyut o boyutla ilgili, bireylerin bilgi, tutum ve davranış düzeylerini ölçmek için farklı sayılarda ifadelerden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 1). Örneğin bireylerin ekonomik sürdürülebilirlik (EKO_B) bilgi bilinç düzeylerini ölçmek için 5 ifade, sosyal sürdürülebilirlik (SOS_T) tutum bilinç düzeylerini ölçmek için 6 ifade ve çevresel sürdürülebilirlik (ÇEV_D) davranışsal bilinç düzeylerini ölçmek için 8 ifade bulunmaktadır. Ekonomik sürdürülebilirliğin tüm bilinç düzeylerini ölçen toplam ifade sayısı 13 ve çevresel sürdürülebilirliğin tüm bilinç düzeylerini ölçen toplam ifade sayısı ise 18'dir. Ya da bilgi bilinç düzeyini tüm boyutlar için ölçen ifade sayısı 19 iken, davranış bilinç düzeylerini tüm boyutlar için ölçen ifade sayısı ise 17'dir. Ankette kullanılan toplam ifade sayısı ise 50'dir.

Tablo 1. Anketin Soru Dağılımları

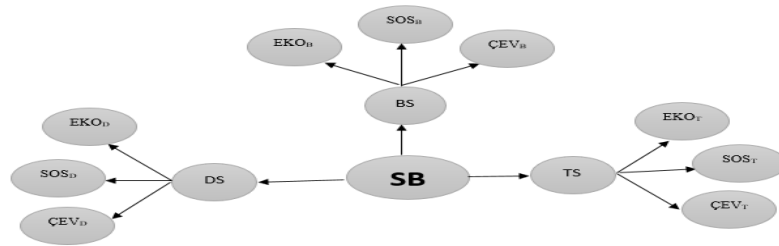
	Bilgi (B)	Tutum (T)	Davranış (D)	Toplam
Ekonomik (EKO)	EKO _B (5)	EKO _T (4)	EKO _D (4)	13
Sosyal (SOS)	SOS _B (8)	SOS _T (6)	SOS _D (5)	19
Çevresel (ÇEV)	ÇEV _B (6)	ÇEV _T (4)	ÇEV _D (8)	18
Toplam	19	14	17	50

Aşağıda Şekil 1.'de gösterildiği gibi merkezde yer alan sürdürülebilirlik bilincinin (SB), diğer üç boyutun hem bilgi hem tutum hem de davranış düzeyleriyle ilişki içerisinde olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Sürdürülebilirlik Bilinci

Aşağıdaki Şekil 2.'de ise ilişkilendirildiği gibi sürdürülebilirlik bilincinden bilgiye, bilgiden ekonomik, sosyal ve çevresel bilince ilişki ağının olduğu gösterilmektedir. Aynı şekilde sürdürülebilirlik bilincinden bilgi, tutum ve davranışlara oradan da ekonomik, sosyal ve çevresel bilince doğru ilişki ağı bulunmaktadır.

Şekil 2. Sürdürülebilirlik Bilinci ve Düzey İlişkileri

Buraya kadar olan kısımda sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma, bilinç ve sürdürülebilir kalkınma bilinci kavramları ele alınmıştır. Teorik değerlendirmelere göre bu çalışmanın hipotezleri, sürdürülebilir kalkınma bilincinin bireylerin demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığı şeklinde oluşturulmuştur. Oluşturulan dokuz hipotezin ifadeleri Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Çalışmanın Hipotezleri

H ₁ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "eğitim durumuna" farklılaşmaktadır.
H ₂ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "cinsiyete" göre farklılaşmaktadır.
H ₃ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "yaşa" göre farklılaşmaktadır.
H ₄ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "mesleğe" farklılaşmaktadır.
H ₅ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "kişini büyüdüğü yere" göre farklılaşmaktadır.
H ₆ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "medeni duruma" göre farklılaşmaktadır.
H ₇ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne" göre farklılaşmaktadır.
H ₈ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "gelir düzeyine" göre farklılaşmaktadır.
H ₉ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci "sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duyup duymadığına" göre farklılaşmaktadır.

4. METODOLOJİ

4.1. Örneklem ve Veri toplama Yöntemi

Bu çalışmada literatürde daha önce geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiş olan bir ölçek kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek, Gericke vd. (2019) tarafından yapılan çalışmadan alınmıştır. Bu ölçeğin tercih edilmesinin sebebi Türkiye’de bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilincine yönelik, sürdürülebilirliğin alt boyutlarını da kapsayan bütüncül ölçekli çalışmaların yok denecek kadar az olmasıdır. Bu kapsamda söz konusu ölçek sürdürülebilir kalkınma kavramının etkisinin ve sonuçlarının daha kapsamlı değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.

Çalışmanın temel amacı, sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları için bireylerin sürdürülebilir kalkınma bilinç düzeylerini kolayca örneklem yöntemiyle analiz etmektir. Çalışmada kullanılan Sürdürülebilir Kalkınma Bilincini ölçen ölçeğin ana dili İngilizce olduğundan, uygulamaya geçmeden önce anketin tasarımı ve ölçek ifadelerinin anlaşılabilirliği için editörlük desteği alınmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ölçeği 50 ifadeden oluşmaktadır. Yanıtlayıcılar 5’li likert ölçeği kapsamında ifadeleri cevaplamıştır. Diğer taraftan anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde demografik veriler yer alırken, ikinci bölümünde ise “sürdürülebilir kalkınma bilinci” ölçeğinin ifadeleri yer almaktadır.

Bu çalışmada sürdürülebilir kalkınma ölçeği ekleme ve çıkarma yapılmadan tercüme edildikten sonra, 37 kişiyle ön test yapılmıştır. Ön test sonrası anket ifadeleri üzerinde küçük düzeltmeler yapılmış ve anket son halini almıştır. Veriler, kolayca örneklem tekniğiyle araştırmacıların sosyal medya hesaplarında yer alan 18 yaş ve üzeri tüm bireylerden “Google Forms” vasıtasıyla toplanmıştır. Veri toplama süreci sonunda 569 kişiden veri sağlanmıştır. Ancak 6 kişi anketi yapmayı kabul etmediğinden, 74 kişi de ankette yer alan kontrol sorusuna yanlış cevap verdiğinden analize dahil edilmemiş ve toplamda geriye kalan 489 veriyle analizler yapılmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Demografik Özellikler

Yanıtlayıcıların 182’si erkek katılımcı, kalan 307 katılımcı ise kadın katılımcıdır. Ankete katılan kişilerden 377 kişi daha önce “sürdürülebilir kalkınma” kavramını duyduğunu ifade ederken, 112 kişi bu kavramı duymadığını ifade etmektedir. Yanıtlayıcılardan 121 kişi evliyken, geri kalan 368 kişi bekarıdır.

5.2. Tanımlayıcı Analizler

Bu çalışmada sürdürülebilirlik bilincini ölçen ölçek ifadeleri boyutlar halinde ayrıştırılmadan bütüncül olarak tasarlanmıştır. Ölçeğin ana alt boyutları ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte her alt boyut kendi içerisinde bilgi, tutum ve davranış alt boyutlarını içermektedir. Bu nedenle boyutların ortalamalarını görmek için he her bir ana boyut ayrı ayrı sunulmaktadır. Söz konusu ölçeğin üç alt boyuta göre aritmetik ortalamalarının sonuçları Tablo 3,4 ve 5’te sunulmaktadır.

Yanıtlayıcıların anket ifadeleri ilk olarak öncelikle ekonomik sürdürülebilirlik alt boyutu açısından değerlendirilmiştir. Bilgi, tutum ve davranış alt boyutları açısından bakıldığında; a) yanıtlayıcıların tutumları 4,53 ortalamayla ilk sırada, b) sürdürülebilir ekonomi bilgi düzeylerinin 4,36 ikinci sırada ve c) davranışlarının 3,54 ortalama ile üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir (Tablo 3). Bu sonuçlara göre ankete katılanların sürdürülebilir ekonomi bilgi düzeylerinin özellikle davranışlara daha az yansıtıldığı söylenebilir.

Ekonomik sürdürülebilirlik bilgi düzeylerini ölçen ifadelerden “Sürdürülebilir kalkınma için bireylerin ekonominin nasıl işlediğini bilmesi gerekir” ifadesi en düşük ortalamaya sahip olduğudur. En yüksek ortalamaya sahip ifade ise “Sürdürülebilir kalkınma için dünyada gıda ve sağlık hizmetlerinin adil bir şekilde dağıtılması gereklidir” ifadesidir. Ekonomik davranış bilinç düzeylerini ölçen ifadelerden “İnternette veya mağazadan sık sık ikinci el eşya satın alırım” ters ifadesi 2,42 en düşük ortalamaya sahiptir, beklenen sonucu yansıtmaktadır.

Tablo 3. Ekonomik Sürdürülebilirlik Bilinci Anket İfadeleri ve Ağırlıkları

		İfadeler	Ort.
EKO_B (4,36)	1	Sürdürülebilir kalkınma için ekonomik kalkınma gereklidir.	4.29
	2	Sürdürülebilir kalkınma için işletmeler çalışanlarına, müşterilerine ve tedarikçilerine adil bir şekilde davranmalıdır.	4.46
	3	Sürdürülebilir kalkınma için dünyada gıda ve sağlık hizmetlerinin adil bir şekilde dağıtılması gereklidir.	4.51
	4	Sürdürülebilir kalkınma için dünyada yoksulluğu ortadan kaldırılması gereklidir.	4.28
	5	Sürdürülebilir kalkınma için bireylerin ekonominin nasıl işlediğini bilmesi gerekir.	4.25
EKO_T (4,53)	1	Şirketlerin ambalaj ve tek kullanımlık malzeme kullanımını azaltma sorumluluğu olduğunu düşünüyorum.	4.41
	2	Yoksulluğu azaltmanın önemli olduğunu düşünüyorum.	4.49
	3	Zengin ülkelerdeki şirketler fakir ülkelerdeki çalışanlarına zengin ülkelerdeki koşulların aynısını sağlamaları gerektiğini düşünüyorum.	3.95
	4	Toprağı, havayı veya suyu kirleten insanların çevreye verdikleri zararın bedelini ödemesi gerektiğini düşünüyorum.	4.53
EKO_D (3,54)	1	Yoksul insanlara yardım faaliyetlerinde bulunurum.	4.05
	2	İnternette veya mağazadan sık sık ikinci el eşya satın alırım	2.42
	3	Çalışanlarına ve çevreye sorumlu davranmama konusunda kötü imaja sahip şirketlerden alışveriş yapmaktan kaçınırım.	3.87
	4	Ekonomiyle ilgili haber programları izler veya bilimsel makaleler okurum.	3.82

Sosyal sürdürülebilirlik bilincini ölçen alt boyut ifadelerine bakıldığında bilgi düzeyi 3,85 ortalama ile en düşük ortalamaya sahiptir. Sosyal sürdürülebilirlik boyutunda davranışsal sürdürülebilirlik ifadelerinin ortalaması 3,96 ortalama ile ikinci sırada yer almıştır. İfadelerden “Sürdürülebilir kalkınma için HIV/AIDS ve sıtma gibi bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılması gerekir” ifadesi 3,85 ortalama ile en düşük ifadeye sahip iken, “Sürdürülebilir kalkınma için insan haklarına saygı gereklidir” ifadesi 4,62 ortalama ile en yüksek ortalamaya sahiptir (Tablo 4).

Tablo 4. Sosyal Sürdürülebilirlik Bilinci Anket İfadeleri ve Ağırlıkları

SOS_B (3,85)	1	Uzun ve sağlıklı bir yaşam sürdürülebilir kalkınmaya katkıda sağlar.	4.18
	2	Sürdürülebilir kalkınma için uyumsuzlukların barışçıl yollarla çözüldüğü bir kültür gereklidir.	4.37
	3	Sürdürülebilir kalkınma için demokratik haklarını kullanan bireyler gereklidir (Seçimlerde oy kullanma, toplumsal konularda kendilerini ifade etme ve fikirlerini açıklama gibi).	4.34
	4	Sürdürülebilir kalkınma için dünyada tüm kadın haklarının güçlendirilmesi gereklidir.	4.31
	5	Sürdürülebilir kalkınma için insan haklarına saygı gereklidir	4.62
	6	Sürdürülebilir kalkınma için dünyada tüm insanların iyi eğitime erişimi gereklidir	4.38
	7	Diğer kültürlerle saygı duymak, sürdürülebilir kalkınma için gereklidir.	4.38
	8	Sürdürülebilir kalkınma için HIV/AIDS ve sıtma gibi bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırılması gerekir.	3.85
SOS_T (4,46)	1	Sürdürülebilir bir yaşam için gerekli olan bilgi, değer ve becerileri edinme fırsatı herkese verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	4.49
	2	Şu anda yaşayan bizlerin, bugünkü yaşam kalitemizin aynısını gelecek kuşaklara da sağlamamız gerektiğini düşünüyorum.	4.55
	3	Hükümetlerin, çevre dostu elektrikli otomobilleri yaygınlaştırmak için mali yardım yapmaları gerektiğini düşünüyorum	4.35
	4	Hükümetlerin tüm kararlarını sürdürülebilir kalkınma temelinde alması gerektiğini düşünüyorum.	4.27
	5	İnsanların demokratik haklarını kullanmalarının ve önemli konularda fikir beyan edebilmelerinin önemli olduğunu düşünüyorum.	4.53
	6	Tüm dünyada kadınlara ve erkeklere eğitim ve istihdamda fırsat eşitliğinin sağlanması gerektiğini düşünüyorum.	4.59
SOS_D (3,96)	1	Başkalarıyla, cep telefonu ya da bilgisayarda sohbet ederken, mesajlaşırken, oyun oynarken, gerçek hayatta davrandığım gibi saygılı davranırım.	4.48
	2	Sağlığım için iyi olmayan yaşam tarzı seçimlerini sık sık yaparım.	2.65
	3	Toplumda çevre ile ilgili faaliyetlere katılmaya çalışırım.	3.57
	4	Farklı kültürlerle sahip herkese saygılı davranırım.	4.51
	5	Hem kız ve erkek çocuklara hem de yetişkin kadın ve erkeklere aynı saygıyı gösteririm	4.58

Çevresel sürdürülebilirlik boyutunda bilgi, tutum ve davranış bilincini ölçen ifadeler değerlendirildiğinde, a) 4,41 en yüksek ortalama ile çevresel bilgi düzeyi birinci, b) 3,48 ile çevresel davranış bilinç düzeylerinin ikinci ve c) 3,18 ortalama ile çevresel davranış bilinç düzeylerinin üçüncü sırada yer aldığı sonucu elde edilmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Çevresel Sürdürülebilirlik Bilinci Anket İfadeleri ve Ağırlıkları

ÇEV _B (4,41)	1	Sürdürülebilir kalkınma için su tüketimini azaltmak gereklidir.	3.79
	2	Sürdürülebilir kalkınma için doğayı korumak gerekli değildir.	2.51
	3	Sürdürülebilir kalkınma için her türlü israfı azaltmamız gereklidir.	4.54
	4	Sürdürülebilir kalkınma için tüm canlı türlerin korunması gereklidir.	4.46
	5	Sürdürülebilir kalkınma için güneş panelleri, rüzgâr enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarına geçilmesi gereklidir.	4.48
	6	Sürdürülebilir kalkınma için insanların kendilerini doğal afetlerden nasıl koruyacakları konusunda eğitilmesi gerekir.	4.41
ÇEV _T (3,18)	1	İhtiyacımız olandan daha fazla doğal kaynak kullanmanın gelecekte insanların sağlığını ve refahını tehdit etmeyeceğini düşünüyorum.	2.28
	2	Çevreyi korumak için daha katı yasa ve yönetmeliklere ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum.	4.18
	3	İklim değişikliği ile ilgili sorunlara karşı önlem alınmasının önemli olduğunu düşünüyorum.	4.55
	4	İnsanların istedikleri kadar su kullanmasının sorun olmadığını düşünüyorum.	1.70
ÇEV _D (3,48)	1	Bir yere giderken mümkünse motorlu taşıt kullanmak yerine bisiklete binmeyi ya da yürümeyi tercih ederim.	3.57
	2	Suyu asla israf etmem.	3.87
	3	Elimden geldiğince geri dönüşüm malzemeleri kullanırım.	3.75
	4	Kırsal alanda ya da halka açık yerlerde çöp gördüğümde toplarım.	3.78
	5	Yaptığım şeylerin doğal çevreye zarar verip vermeyeceğini düşünmem	1.77
	6	Mümkün olduğu kadar çöpü dışarı atmadan önce yiyecek atıklarını ayırırım.	3.53
	7	Gıda atıklarını azaltarak veya malzemeleri israf etmeyerek yaşam tarzımı değiştirdim.	3.72
	8	Bir yardım kuruluşunu veya çevre grubunu desteklemeye çalışırım.	3.88

5.3. Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizleri

Çalışmada kullanılan ölçeğin daha önce geçerliliği ve güvenilirliği test edildiği için açıklayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi testleri gerçekleştirilmemiştir. Fakat ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerleri ve güvenilirlik değerleri test edilmiştir.

Öncelikle verinin normal dağılıp dağılmadığına ilişkin olarak çarpıklık ve basıklık değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık değerlerinin 2 ve basıklık değerlerinin 7'den küçük olması istenmektedir (Tang, Fang ve Wang, 2014). Elde edilen verinin çarpıklık değerleri -1,532 ile -0,453 değeri aralığındadır. Basıklık değerleri ise 2,113 ile 5,352 değerleri aralığında yer almaktadır. Bu sonuçlara göre verinin normal dağıldığını söylemek mümkündür. Diğer taraftan ölçeğin cronbach's alpha değeri ise .92'dir. Bu değer sınır değer olan 0,70'in üzerinde olduğu görülmektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2010). Bu sonuçlara göre çalışmada kullanılan ölçeğin geçerlilik ve güvenilirlik açısından bir sorunu olmadığı görülmektedir.

5.4. Hipotez Testleri

Hipotezler SPSS 20.0 paket programı aracılığıyla, ilgili hipotezin kapsamına göre t testi ve anova analiziyle test edilmiştir. Araştırma kapsamında kurulan ilk hipotez sürdürülebilir kalkınma algısının eğitim durumuna göre değişip değişmediğini test etmek için anova testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 6'da her bir grup için ortalama, standart sapma ve diğer temel istatistik bilgilerin sonuçları görülmektedir.

Tablo 6. Eğitim Durumuna İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Alt Sınır	Üst Sınır		
İlkokul	2	3,6400	,84853	,60000	-3,9837	11,2637	3,04	4,24
Ortaokul	2	3,6100	,15556	,11000	2,2123	5,0077	3,50	3,72
Lise	14	4,0243	,48726	,13023	3,7429	4,3056	2,78	4,64
Lisans	20	3,8850	,51837	,11591	3,6424	4,1276	3,02	4,80
Yüksek Lisans	396	3,9830	,45661	,02295	3,9379	4,0281	1,04	4,98
Doktora	55	4,0655	,47919	,06461	3,9359	4,1950	2,04	4,90
Total	489	3,9865	,46339	,02096	3,9454	4,0277	1,04	4,98

Tablo 7'ye göre $p > 0,05$ (sig: ,496) olduğu için varyansların homojen olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda anova analizi için varyansların homojen olmaması koşulu sağlanmıştır.

Tablo 7. Varyansların Homojenliği Testi

Levene Testi	df1	df2	Sig.
,877	5	483	,496

Tablo 8’de yer alan sonuçlara göre anlamlılık değeri (Sig.: .404), $p > 0,05$ ’den büyük olduğu için F değeri anlamsızdır. Bu sonuca göre sürdürülebilir kalkınma algısının eğitim durumuna göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 8. Anova Tablosu

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	1,097	5	,219	1,022	,404
Grup İçi	103,691	483	,215		
Toplam	104,789	488			

İkinci hipotez için sürdürülebilir kalkınma algısının cinsiyete göre değişip değişmediğini test etmek için bağımsız iki örneklem t testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 9’da yer alan sonuçlara göre kadın katılımcıların ortalaması 3,85, erkek katılımcıların ortalaması ise 4,06’dır.

Tablo 9. Bağımsız İki Örneklem t Testi Özet İstatistikler Tablosu

	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Genel	Kadın	182	3,8548	,51327	,03805
	Erkek	307	4,0646	,41253	,02354

Tablo 10’da yer alan sonuçlara göre levne testi anlamlı çıktığı için varyanslar homojen dağılmamaktadır. Bu nedenle “eşit varyans varsayılmadı” adlı satıra bakılarak yorumlamalar gerçekleştirilir. Bu kısımda anlamlılık değeri (Sig.: .000) 0.05’den küçük olduğu için sürdürülebilir kalkınma algısı bilinci cinsiyet açısından kadın ve erkeğe göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 10. Bağımsız İki Örneklem T Testi Sonuç Tablosu

		Levene's Test		t-test		95% Farkın Güven Aralığı				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Anlam Farkı	Std. hata Farkı	Düşük	Yüksek
Genel	Eşit varyans varsayımı	14,403	,000	-4,955	487	,000	-,20979	,04234	-,29298	-,12660
	Eşit varyans varsayılmadı			-4,689	318,542	,000	-,20979	,04474	-,29782	-,12176

Araştırma kapsamında kurulan üçüncü hipotez olan sürdürülebilir kalkınma algısının yaşa göre değişip değişmediğini test etmek için anova testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 11’de her bir grup için ortalama, standart sapma ve diğer temel istatistik bilgilerin sonuçları görülmektedir.

Tablo 11. Yaşa İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı			
					Alt Sınır	Üst Sınır	Minimum	Maximum
18-24 yaş	1343	3,9421	,48276	,04170	3,8596	4,0246	1,04	4,98
25-34 yaş	2084	3,1313	,32149	,02229	4,0873	4,1752	3,02	4,90
34-44 yaş	1113	3,7870	,52071	,04942	3,6891	3,8850	2,04	4,74
44 yaş ve üzeri	36	3,9311	,61926	,10321	3,7216	4,1406	1,12	4,62
Total	4893	3,9865	,46339	,02096	3,9454	4,0277	1,04	4,98

Tablo 12’ye göre $p < 0,05$ (sig: .000) olduğu için varyansların homojen olmadığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda anova analizi için varyansların homojen olmaması koşulu sağlanmamıştır.

Tablo 12. Varyansların Homojenliği Testi

Levene Testi	df1	df2	Sig.
11,643	3	485	,000

Tablo 13’e yer alan sonuçlara göre anlamlılık değeri (Sig.: .000), $p < 0,05$ ’den küçük olduğu için F değeri anlamlıdır. Bu sonuca göre sürdürülebilir kalkınma algısının yaşa göre farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 13. Anova Tablosu

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	9,149	3	3,050	15,466	,000
Grup İçi	95,639	485	,197		
Toplam	104,789	488			

Araştırma kapsamında kurulan dördüncü hipotez, sürdürülebilir kalkınma algısının mesleğe göre değişip değişmediğini test etmek için anova testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 14’de her bir grup için ortalama, standart sapma ve diğer temel istatistik bilgilerin sonuçları görülmektedir.

Tablo 14. Mesleğe İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Kamu	115	4,0652	,31009	,02892	4,0079	4,1225	3,08	4,74
Özel	98	4,0484	,52789	,05332	3,9425	4,1542	1,04	4,98
Öğrenci	169	3,9833	,42220	,03248	3,9192	4,0474	2,04	4,88
Serbest Meslek	35	3,6389	,47658	,08056	3,4751	3,8026	3,02	4,62
İşsiz	46	3,8978	,49316	,07271	3,7514	4,0443	2,80	4,80
Belirtmeyen	26	4,0515	,70407	,13808	3,7672	4,3359	1,12	4,90
Total	489	3,9865	,46339	,02096	3,9454	4,0277	1,04	4,98

Tablo 15'e göre $p < 0,05$ (sig: ,000) olduğu için varyansların homojen olmadığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda anova analizi için varyansların homojen olmaması koşulu sağlanmamıştır.

Tablo 15. Varyansların Homojenliği Testi

Levene Testi	df1	df2	Sig.
3,055	5	483	,000

Tablo 16'da yer alan sonuçlara göre anlamlılık değeri (Sig.: ,000), $p < 0,05$ 'den küçük olduğu için F değeri anlamlıdır. Bu sonuca göre sürdürülebilir kalkınma algısının yaşa göre farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 16. Anova Tablosu

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Grup İçi	98,998	483	,205		
Toplam	104,789	488			

Araştırma kapsamında kurulan beşinci hipotez olan sürdürülebilir kalkınma algısının kişinin büyüdüğü yere göre değişip değişmediğini test etmek için anova testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 17'de her bir grup için ortalama, standart sapma ve diğer temel istatistik bilgilerin sonuçları görülmektedir.

Tablo 17. Kişinin Büyüdüğü Yere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Köy	37	4,0805	,40474	,06654	3,9456	4,2155	3,20	4,86
İlçe	81	4,0007	,44577	,04953	3,9022	4,0993	2,04	4,90
İl	176	3,9398	,47036	,03545	3,8698	4,0097	2,80	4,98
Büyükşehir	195	4,0050	,47344	,03390	3,9382	4,0719	1,04	4,88
Total	489	3,9865	,46339	,02096	3,9454	4,0277	1,04	4,98

Tablo 18'e göre $p > 0,05$ (sig: ,081) olduğu için varyansların homojen olduğu kabul edilmektedir. Bu kapsamda anova analizi için varyansların homojen olmaması koşulu sağlanmıştır.

Tablo 18. Varyansların Homojenliği Testi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
2,255	3	485	,081

Tablo 19'da yer alan sonuçlara göre anlamlılık değeri (Sig.: ,296), $p > 0,05$ 'den büyük olduğu için F değeri anlamsızdır. Bu sonuca göre sürdürülebilir kalkınma algısının kişinin büyüdüğü yere göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Tablo 19. Anova Tablosu

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Grup İçi	103,994	485	,214		
Toplam	104,789	488			

Altıncı hipotez için sürdürülebilir kalkınma algısının medeni duruma göre değişip değişmediğini test etmek için bağımsız iki örneklem t testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 20'de yer alan sonuçlara göre evli katılımcıların ortalaması 4,03, kadın katılımcıların ortalaması ise 3,97'dir.

Tablo 20. Bağımsız İki Örneklem T Testi Özet İstatistikler Tablosu

Genel	Medeni Durum	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
	Evli	121	4,0357	,48137	,04376
Bekar	368	3,9704	,45684	,02381	

Tablo 21’de yer alan sonuçlara göre levne testi anlamlı çıkmadığı için varyanslar homojen dağılmaktadır. Bu nedenle “eşit varyans varsayımı” adlı satıra bakılarak yorumlamalar gerçekleştirilir. Bu kısımda anlamlılık değeri (Sig.: .179) 0.05’den büyük olduğu için sürdürülebilir kalkınma algısı bilinci medeni durum açısından evli ve bekarlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 21. Bağımsız İki Örneklem T Testi Sonuç Tablosu

		Levene's Test		t-test		Sig. (2-tailed)	Anlam Farkı	Std. hata Farkı	95% Farkın Güven Aralığı	
		F	Sig.	t	df				Düşük	Yüksek
Genel	Eşit varyans varsayımı	,713	,399	1,346	487	,179	,06532	,04852	-,03001	,16066
	Eşit varyans varsayılmadı			1,311	195,981	,191	,06532	,04982	-,03293	,16358

Yedinci hipotez için sürdürülebilir kalkınma algısının kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne göre değişip değişmediğini test etmek için bağımsız iki örneklem t testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 22’de yer alan sonuçlara göre özel okulda eğitim gören katılımcıların ortalaması 3,96, devlet okulunda eğitim gören katılımcıların ortalaması ise 3,98’dir.

Tablo 22. Bağımsız İki Örneklem T Testi Özet İstatistikler Tablosu

	Okul Statüsü	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Genel	Vakıf	14	3,9657	,56647	,15140
	Devlet	475	3,9872	,46072	,02114

Tablo 23’de yer alan sonuçlara göre levne testi anlamlı çıkmadığı için varyanslar homojen dağılmaktadır. Bu nedenle “eşit varyans varsayımı” adlı satıra bakılarak yorumlamalar gerçekleştirilir. Bu kısımda anlamlılık değeri (Sig.: .865) 0.05’den büyük olduğu için sürdürülebilir kalkınma algısı bilinci kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır.

Tablo 23. Bağımsız İki Örneklem T Testi Sonuç Tablosu

		Levene's Test		t-test		Sig. (2-tailed)	Anlam Farkı	Std. hata Farkı	95% Farkın Güven Aralığı	
		F	Sig.	t	df				Düşük	Yüksek
Genel	Eşit varyans varsayımı	,936	,334	-,170	487	,865	-,02144	,12578	-,26859	,22570
	Eşit varyans varsayılmadı			-,140	13,512	,891	-,02144	,15286	-,35042	,30753

Araştırma kapsamında kurulan sekizinci hipotez olan sürdürülebilir kalkınma algısının gelir düzeyine göre değişip değişmediğini test etmek için anova testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 24’de her bir grup için ortalama, standart sapma ve diğer temel istatistik bilgilerin sonuçları görülmektedir.

Tablo 24. Gelir Düzeyine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	95% Güven Aralığı		Minimum	Maximum
					Alt Sınır	Üst Sınır		
		4,0738	,38439	,04298	3,9882	4,1593	3,18	4,90
		3,9995	,40052	,06038	3,8778	4,1213	2,94	4,68
		4,0906	,33542	,08135	3,9181	4,2630	3,52	4,68
		4,1220	,27901	,06239	3,9914	4,2526	3,50	4,64
		4,0164	,45509	,13721	3,7106	4,3221	3,20	4,66
		3,7337	,52858	,13215	3,4521	4,0154	3,04	4,90
		3,8250	,54067	,09011	3,6421	4,0079	2,04	4,70
	63	3,7584	,72458	,09129	3,5759	3,9409	1,04	4,98
	57	3,9779	,40491	,05363	3,8705	4,0853	2,78	4,62
	51	4,0549	,42669	,05975	3,9349	4,1749	2,94	4,90
	94	4,0811	,29530	,03046	4,0206	4,1415	3,48	4,74
Total	489	3,9865	,46339	,02096	3,9454	4,0277	1,04	4,98

Tablo 25’e göre $p < 0,05$ (sig: ,000) olduğu için varyansların homojen olmadığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda anova analizi için varyansların homojen olmaması koşulu sağlanmamıştır.

Tablo 25. Varyansların Homojenliği Testi

Levene Statistic	df1	df2	Sig.
5,590	10	478	,000

Tablo 26’de yer alan sonuçlara göre anlamlılık değeri (Sig.: .000), $p < 0,05$ ’den küçük olduğu için F değeri anlamlıdır. Bu sonuca göre sürdürülebilir kalkınma algısının yaşa göre farklılaştığı görülmektedir.

Tablo 26. Anova Tablosu

	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalama Kare	F	Sig.
Gruplar Arası	7,500	10	,750	3,685	,000
Grup İçi	97,289	478	,204		
Toplam	104,789	488			

Dokuzuncu hipotez için sürdürülebilir kalkınma algısının sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duyup duymadığına göre değişip değişmediğini test etmek için bağımsız iki örneklem t testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 27’de yer alan sonuçlara göre sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duyan katılımcıların ortalaması 4,03, duymayan katılımcıların ortalaması ise 3,80’dir.

Tablo 27. Bağımsız İki Örneklem T Testi Özet İstatistikler Tablosu

		N	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata Ort.
Genel	Evet	377	4,0397	,43088	,02219
	Hayır	112	3,8075	,52268	,04939

Tablo 28’de yer alan sonuçlara göre levne testi anlamlı çıktığı için varyanslar homojen dağılmamaktadır. Bu nedenle “eşit varyans varsayılmadı” adlı satıra bakılarak yorumlamalar gerçekleştirilir. Bu kısımda anlamlılık değeri (Sig.: .000) 0.05’den küçük olduğu için sürdürülebilir kalkınma algısı bilinci sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duyup duymadığı açısından duyanlar ve duymayanlara göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Tablo 28. Bağımsız İki Örneklem T Testi Sonuç Tablosu

		Levene's Test		t-test		Sig. (2-tailed)	Anlam Farkı	Std. hata Farkı	95% Farkın Güven Aralığı	
		F	Sig.	t	df				Düşük	Yüksek
Genel	Eşit varyans varsayımı	16,973	,000	4,759	487	,000	,23223	,04880	,13636	,32811
	Eşit varyans varsayılmadı			4,289	158,437	,000	,23223	,05415	,12529	,33917

Tablo 29’a göre sürdürülebilir kalkınma bilincinin “cinsiyet”, “yaş”, “meslek”, “gelir” ve “kavramı daha önce duyup duymamasına” göre farklılaştığı görülmektedir. Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınma bilinci “eğitim düzeyi”, “kişinin büyüdüğü yer”, “medeni durum” ve “kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne” göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 29. Hipotez Sonuçları

Hipotezler	Sonuç
H ₁ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “eğitim durumuna” farklılaşmaktadır.	Desteklenmedi
H ₂ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “cinsiyete” göre farklılaşmaktadır.	Desteklendi
H ₃ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “yaşa” göre farklılaşmaktadır.	Desteklendi
H ₄ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “mesleğe” farklılaşmaktadır.	Desteklendi
H ₅ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “kişini büyüdüğü yere” göre farklılaşmaktadır.	Desteklenmedi
H ₆ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “medeni duruma” göre farklılaşmaktadır.	Desteklenmedi.
H ₇ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne” göre farklılaşmaktadır.	Desteklenmedi.
H ₈ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “gelir düzeyine” göre farklılaşmaktadır.	Desteklendi.
H ₉ : Sürdürülebilir kalkınma bilinci “sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duyup duymadığına” göre farklılaşmaktadır.	Desteklendi.

6. SONUÇ

Sürdürülebilir kalkınma amaçlarına ulaşma, tüm ülkelerin ajandalarının birinci gündem maddelerindedir. Son yıllarda, ülkelerin SKA’na ulaşma durumlarını değerlendiren çok sayıda çalışma yapılmıştır. Literatürdeki bu çalışmaların daha çok sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutları (ekonomik, sosyal ve çevresel) için bütüncül değerlendirme yerine kısmi analiz şeklinde yapıldığı görülmektedir. Diğer bir ifadeyle sürdürülebilir kalkınma bilinci, ekonomik sürdürülebilirlik, sosyal sürdürülebilirlik ya da çevresel sürdürülebilirlik boyutları açısından ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma kavramını daha kapsamlı değerlendirmek açısından literatürdeki boşluğu doldurmak kritik bir önem kazanmaktadır. Bu doğrultuda bu çalışmanın motivasyonu ise literatürde sürdürülebilir kalkınma kısmi analizlerle değerlendiren ya da bilgi, tutum ve davranış düzeylerini, sürdürülebilir kalkınmanın alt boyutlarıyla ilişkilendirmeyi ihmal eden çalışmaların aksine bireylerin bilinç düzeyleriyle kalkınmanın alt boyutlarını ilişkilendirerek sonuçları ortaya koymak oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada sürdürülebilir kalkınmanın tüm alt boyutlarıyla ilgili bireylerin bilinç düzeylerini ölçmek hedeflenmiştir.

Çünkü sürdürülebilirliğin alt boyutları, birbirlerini tamamlayan niteliktedir ve aralarında güçlü bir denge bulunmaktadır.

Verilerin analiz sonuçları açısından tanımlayıcı analizler kısmında ifade edildiği gibi sürdürülebilir kalkınma bilincinin, bilgi, tutum ve davranış düzeylerine göre farklılaştığı görülmüştür. Bununla birlikte çalışma kapsamında elde edilen veriler katılımcıların demografik özelliklerine göre de test edilmiştir. Sürdürülebilir kalkınma bilinci cinsiyet, yaş, meslek, gelir düzeyi ve sürdürülebilir kalkınma kavramını daha önce duymadığına göre farklılaşmaktadır. Bu olumlu sonuçların katılımcıların sürdürülebilir kalkınma kavramına ilişkin etkileşimlerinden kaynaklandığı söylenebilir. Diğer taraftan sürdürülebilir kalkınma bilincinin eğitim durumu, kişinin büyüdüğü yer, medeni durumu ve kişinin şu an okumuş olduğu okul statüsüne göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar ise katılımcıların belirli bir eğitim seviyesi üzerinde olmasından dolayı çıkmış olabilir. İlerleyen çalışmalarda daha geniş bir örneklem temsiline yapılacak olan çalışmalarda bu sonuçları değiştirebileceği söylenebilir.

Bu çalışma teoriye hem de uygulamaya dönük katkılar sunmaktadır. Çalışmanın teoriye yönelik katkıları iki şekildedir. İlk olarak sürdürülebilir kalkınma kavramının bilgi, tutum ve davranış alt boyutları kapsamında değerlendirilmesini önermektedir. İkinci olarak demografik özellikler açısından sürdürülebilir kalkınma bilincinin değişebileceğini göstermektedir. Diğer taraftan çalışmanın uygulamaya dönük katkıları da iki başlık altında açıklanabilir. İlk olarak, bu çalışma sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için geliştirilen politika ve eylem planları bireylerin üretim, tüketim ve atık yönetimi konusunda davranışlarını olumlu yönde geliştirecek ve farkındalık oluşturacak şekilde uyumlaştırılmasında politika yapıcılara kolaylık sağlayabilir. İkinci olarak da farklı araştırmacıların, çalışmada kullanılan ölçeği farklı meslek gruplarına, farklı kültürlerle ve farklı yaş gruplarına uygulaması neticesinde politika oluşumuna ya da politikaların yeniden ele alınmasına katkı sunabilir.

Bu çalışmanın kısıtları da bulunmaktadır. İlk olarak, bu çalışma, yazarların sosyal medya hesapları kapsamında gerçekleştirilmiş ve veriler çevrimiçi olarak "Google Forms" aracılığıyla toplanmıştır. Gelecekteki araştırmalarda farklı mesleki, kültürel ve bölgesel gruplarda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ve farklı yaş gruplarında çalışmanın tekrarlanması önerilmektedir. İkinci olarak bu çalışmada kullanılan ölçek yalnızca demografik özellikler açısından test edilmiştir. İlerleyen süreçte araştırmacılar bu ölçeği sürdürülebilir vatandaşlık gibi farklı kavramların etkisini görmek açısından değerlendirmeler yapabilir.

Yazar Katkıları

Harun Yakışık: Kavramsallaştırma, metodoloji, doğrulama, biçimsel analiz, kaynaklar, inceleme ve düzenleme.

Orkhan Mustafazade: Veri toplama, düzenleme ve taslak hazırlama. İki yazar, çalışmanın son halini okumuş ve kabul etmiştir.

Dış Kaynak Kullanımı: Çalışmada herhangi bir dış kaynak kullanılmamıştır.

Etik Kurul Kararı: Çalışma Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen, Matematik ve Sosyal Bilimler Etik Kurulunun 13-04-2023 tarihli 31 sayılı toplantı sonucu kabul edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Anand, S., & Sen, A. (2000). Human development and economic sustainability. *World Development*, 28(12), 2029–2049. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.699.3587&rep=rep1&type=pdf>.
- Atkinson, G., Dietz, S., & Neumayer, E. (2007). Introduction. In G. Atkinson, S. Dietz, & E. Neumayer (Eds.), *Handbook of Sustainable Development* (pp. 1–23). Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.
- Aydın, A. H. ve Çamur, Ö. (2017). Avrupa Birliği Çevre Politikaları ve Çevre Eylem Programları Üzerine Bir İnceleme, *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, s.21-44.
- Bruvoll, A. and Medin, H. (2003). Factors behind the Environmental Kuznets Curve a Decomposition of the Changes in Air Pollution, *Environmental and Resource Economics*, 24: 27–48.
- Cambridge Dictionary. Consciousness <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/consciousness>
- Cato, M.P., & Varro, M.T (1954). Marcus Porcius Cato on agriculture; Marcus Terentius Varro on agriculture. English translation by William Davis Hooper. Revised edition, second printing. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Columella, L.J.M.(1948). *Res rustica. Lucius Julius Moderatus Columella on agriculture*, vol.1 (Books I–IV). English translation by Harrison Boyd Ash. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Costanza, R., Patten, B. C. (1995). Defining and predicting sustainability, *Ecological Economics*, 15 (3), pp:193-196. DOI: 10.1016/0921-8009(95)00048-8.
- Çorbacı, O. K. (2023). DKAB Öğretim Programı Ekseninde Çevre Bilinci, *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10 (1), 168-191.
- Demirtaş, Ç. Ö. (2015). Öğretmen Adaylarının Sürdürülebilir Kalkınma Farkındalık Düzeyleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, s.300-316.
- Du Pisani, J. A. (2006). Sustainable Development – Historical Roots of the Concept. *Environmental Sciences* 3 (2), 83-96.
- Duru, B. (2007). *Avrupa Birliği Çevre Politikası*. (Ed., Erhan, Çağrı ve Senemoğlu, Deniz). İmaj Yayınevi: Ankara. s. 280.
- Gericke, N., Boeve-de Pauw, J., Berglund, T., & Olsson, D. (2019). The Sustainability Consciousness Questionnaire: The theoretical development and empirical validation of an evaluation instrument for stakeholders working with sustainable development, *Sustainable Development*. 27:35–49. DOI:10.1002/sd.1859
- Görmez, K. (2010), *Çevre Sorunları*, Nobel Kitabevi, Basım sayısı:3, Sayfa sayısı:175. ISBN6053200949
- Hair, J., Black, W.C., Babin, B. J. ve Anderson, R.E. (2010). *Multivariate Data Analysis* (7th Edition). NJ: Prentice-Hall Publication
- Markulev, A., & Long, A. (2013). *On sustainability: An economic approach* (Staff Research Note). Canberra: Productivity Commission. <https://www.pc.gov.au/research/supporting/sustainability>.
- McKeown, R., Hopkins, C., Rizzi, R. ve Chrystalbride, M. (2002). Education for Sustainable Development Toolkit. Knoxville: Energy, Environment and Resources Center, University of Tennessee., 1-142.
- Nilsson, M., Griggs, D., Visbeck, M., (2016). Policy: map the interactions between Sustainable Development Goals. *Nature*, 534(7607),320–322. 534, 320-322. <https://doi.org/10.1038/534320a>
- Paul, B. D. (2008). A history of the concept of sustainable development: Literature review. *The Annals of the University of Oradea*, 17(2): 577-579.
- Rojas-Fernández A.G., Aguilar-Santelises L., Millán M.C., Aguilar-Santelises M., García-Del Valle A., (2017). Teaching Chemistry with sustainability, multidisciplinary journal for education, *Social And Technological Sciences*, 4(1): 102-121.
- Shrivastava, P. (1995). The Role of Corporations in Achieving Ecological Sustainability, *Academy of Management Review*, 20 (4). DOI: 10.5465/amr.1995.9512280026

- Sikdar, S.K. (2003). Sustainable Development and Sustainability Metrics, *AICHE Journal*, 49 (8).
- Strabon (1949). *The geography*, vol. II, Book V. English translation by Horace Leonard Jones. London: Heinemann.
- Summers, M., & Childs, A. (2007). Student science teachers' conceptions of sustainable development: An empirical study of three postgraduate training cohorts. *Research in Science and Technological Education*, 25(3), 307–327.
- Swaney, J. A. (1987). Elements of a Neoinstitutional Environmental Economics, *Journal of Economic Issues*, 21 (4).
- Tang, T., Fang, E., ve Wang, F. (2014). Is neutral really neutral? the effects of neutral user-generated content on product sales. *Journal of Marketing*, 78(4): 41–58.
- UN (2022). The Sustainable Development Goals Report 2022.. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2022/>
- UNEP (2015). Integration and coherence key to the post-2015 sustainable development agenda. <http://www.unep.org/roap/Portals/96/UNEP-Post-2015-Note-8.pdf>.
- Van Zon, H. (2002). *Geschiedenis En Duurzame Ontwikkeling. Duurzame Ontwikkeling In Historisch Perspectief: Enkele Verkenningen*. Nijmegen/Groningen: Werkgroep Disciplinaire Verdieping Duurzame Ontwikkeling
- Velmans, M. (2009). *Understanding Consciousness*. London, UK: Routledge
- WCED (1987). *Our Common Future*. The United Nations World Commission on Environment and Development. Oxford, UK: Oxford University Press.